

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 418

Gospodarka przestrzenna

Aktualne aspekty polityki

społeczno-gospodarczej i przestrzennej

Contemporary Problems of Socio-economic
and Spatial Policy

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Justyna Mroczkowska
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-563-6

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Krzysztof Balcerek, Robert Masztalski: Ocena ruchu inwestycyjnego na obszarach oddziaływania dużego miasta na przykładzie wydanych w gminie Długołęka pozwoleń na budowę i decyzji o warunkach zabudowy / Assessment of investment dynamics on the city's impact area on the example of building permits in gmina Długołęka and conditions of building development	11
Bartosz Bartosiewicz: Polityka rozwoju lokalnego w kurczących się małych miastach / Local development policy in shrinking small towns.....	22
Magdalena Belof: Wrocławski obszar metropolitalny jako laboratorium planowania w obszarach funkcjonalnych / Wrocław metropolitan area as a laboratory of planning for functional areas	32
Henryk Brandenburg, Katarzyna Ficek-Wojciuch, Marek Magdoń, Przemysław Sekuła: Interesariusze projektów publicznych – sukces projektu publicznego w ujęciu specjalistów od zarządzania projektami / Public projects' stakeholders – success of public project according to the project management specialists	41
Marcin Feltynowski: Unsustainable spatial planning – the example of communities of the central region / Niezrównoważone planowanie przestrzenne – przykład gmin regionu centralnego	52
Zbigniew Forycki: Metody pomiaru efektywności projektów innowacyjnych / Methods in assessment of the efficiency of innovative projects.....	61
Anna Golejewska, Dorota Czyżewska: Smart specialisation in the regions of eastern Poland – case study / Inteligentne specjalizacje w województwach Polski Wschodniej – studium przypadku	69
Eleonora Gonda-Soroczyńska: Klaster Polski Radon elementem innowacyjnej współpracy na rzecz rozwoju turystyki uzdrowiskowej w województwie dolnośląskim / Polish Cluster Radon as the element of innovative cooperation for the development of SPA tourism in Lower Silesia region	78
Ewa Gralik-Żmudzińska: Przekształcenie samodzielnego publicznego zespołu opieki zdrowotnej jako proces decyzyjny organów powiatu jeleniogórskiego / Conversion of a public, independent health care complex as a decision-making process of Jelenia Góra district's authorities.....	88
Arkadiusz Halama: Ocena wartości rekreacyjnej zbiornika „Wilkówka” / Assessment of the recreational value of water reservoir „Wilkówka”	99

Maria Heldak: Zasady nabywania gruntów pod drogi publiczne w Polsce / The principles of land acquisition for public roads in Poland.....	107
Marian Kachniarz, Kacper Siwek: Wydajność pracy w samorządzie terytorialnym / Labour productivity in local government.....	117
Wojciech Kisiała: Zmiany nierówności poziomu rozwoju gospodarczego powiatów w Polsce – konwergencja czy dywergencja? / Changes in the level of economic inequalities across poviats in Poland – convergence or divergence?.....	127
Dariusz Klimek: Wpływ imigracji zarobkowej na rozwój gospodarczy kraju i regionów / Effect of labor migration on economic development of the country and the regions.....	136
Lidia Kłos: Rzeczowo-ekologiczne efekty realizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych / Material and ecological aspects of the implementation of the National Program of the Municipal Wastewater Treatment.....	145
Janusz Kot, Ewa Kraska: Władze lokalne i regionalne jako animator tworzenia, funkcjonowania i rozwoju klastrów (na przykładzie województwa świętokrzyskiego) / Local and regional authorities as facilitators for the formation, operation and development of clusters (with examples from the Świętokrzyskie Province).....	156
Krzysztof Krzyżak: Dysfunkcje w wykonywaniu usług publicznych – przykład budowy i eksploatacji oświetlenia miejsc publicznych / Dysfunctions in the performance of public services – example of building and exploitation of the lighting of public areas.....	167
Alina Kulczyk-Dynowska: Przestrzenne i finansowe aspekty funkcjonowania obszaru chronionego – przykład Kampinoskiego Parku Narodowego / Spatial and financial aspects of the activity of protected area on the example of Kampinos National Park.....	179
Alina Kulczyk-Dynowska: Przestrzenne i finansowe aspekty funkcjonowania obszaru chronionego – przykład Wolińskiego Parku Narodowego / Spatial and financial aspects of the activity of protected area on the example of Wolin National Park.....	188
Zbigniew Kuriata: Zarządzanie krajobrazem kulturowym Polanowic, gmina Byczyna – wizja mieszkańców wsi / Cultural landscape management in Polanowice, Byczyna municipality – vision of village residents.....	198
Tadeusz Lasota, Leszek Stanek: Analiza rynku nieruchomości powiatu wrocławskiego na tle studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin / Analysis of the real estate market of the poviats Wrocław on the background of studies of conditions and directions of spatial development of municipalities.....	209
Grażyna Leśniewska: Przemoc ekonomiczna wobec kobiet – przezroczysty problem / Economic violence against women – the transparent problem..	219

Jerzy Ładysz, Magdalena Mayer: Czynniki i przejawy suburbanizacji post-industrialnej w miastach średnich województwa dolnośląskiego na przykładzie Bolesławca i Jeleniej Góry / Factors and consequences of post-industrial suburbanization in towns of Lower Silesia on the example of Bolesławiec and Jelenia Góra.....	226
Urszula Markowska-Przybyła: Determinanty kapitału społecznego w kontekście możliwości oddziaływania władz publicznych / Determinants of social capital in the context of the ability to influence by the public authorities.....	240
Piotr Paczowski: Dialog obywatelski kreatorem rozwoju lokalnego / Civil dialogue as a creator of local development	252
Sławomir Palicki, Paulina Stachowska: Estetyzacja artystyczna w procesach rewitalizacji miast / Artistic aesthetization in urban revitalization processes	264
Zbigniew Piepiora: Przeciwdziałanie skutkom powodzi i susz w województwie lubelskim / The counteraction of floods' and droughts' effects in Lublin voivodeship.....	274
Katarzyna Przybyła: Wpływ Kamiennogórskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Małej Przedsiębiorczości na rozwój Jeleniej Góry i powiatu jeleniogórskiego / The impact of the Kamienna Góra Small Enterprise Special Economic Zone on the development of Jelenia Góra and the Jelenia Góra powiat	285
Beata Rosicka: Funkcja turystyczna sudeckich obiektów podziemnych z czasów II wojny światowej / Tourist function of the underground facilities from the word war II in the Sudetes	294
Kacper Siwek: Aglomeracja wałbrzyska w świetle teorii sieci – wybrane zagadnienia / The Wałbrzych agglomeration in the light of network theory – selected issues.....	302
Anna Skorwider-Namiołko, Jarosław Skorwider-Namiołko: Poziom rozwoju gospodarki odpadami na obszarach atrakcyjnych turystycznie / The level of waste management development in the touristic areas.....	311
Beata Skubiak, Barbara Kryk: Tworzenie potencjału rozwojowego obszarów problemowych na przykładzie województwa zachodniopomorskiego / Creation of the development potential of problem areas on the example of West Pomeranian voivodeship.....	318
Olimpia Stanaszek: Zagospodarowanie przestrzenne terenów o wysokiej wartości kulturowej – na przykładzie translokacji zabudowy łużyckiej Zagrody Kołodzieja / Land management on the areas of high cultural value – on the example of translocation of Lausitz building “Kołodziej Hut”	329
Marta Szaja: Wpływ wybranych aspektów przestrzennych na rozwój społeczno-gospodarczy samorządów gminnych – na przykładzie gmin nadmorskich województwa zachodniopomorskiego / The influence of chosen spa-	

---

tial aspects on socio-economic development of local self-governments – the example of maritime communes of the West Pomeranian voivodeship)	340
Beata Warczewska: Przekształcenia struktury funkcjonalno-przestrzennej miejscowości zlokalizowanych w granicach parku krajobrazowego / Transformation of the functional and spatial structure of villages located in the borders of landscape park	350
Beata Wieteska-Rosiak: Kierunki rozwoju transportu zrównoważonego w miastach w kontekście zmian klimatu / Directions of sustainable transportation development in the context of climate change	362

Wprowadzenie

Artykuły zamieszczone w niniejszym, piętnastym zeszycie „Gospodarki Przestrzennej”, przygotowanym w Katedrze Gospodarki Przestrzennej Wydziału Ekonomii, Zarządzania i Turystyki Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, poświęcone są wybranym problemom planowania i zagospodarowania przestrzennego. Wszystkie publikowane teksty odzwierciedlają aktualne problemy badawcze Autorów z rozmaitych dziedzin gospodarki przestrzennej. W zeszycie zaprezentowano wyniki badań naukowych dotyczących takich obszarów gospodarki przestrzennej, jak: kurczące się małe miasta, obszary metropolitalne, efektywność projektów innowacyjnych, turystyka uzdrowskowa, wartość rekreacyjna zbiorników wodnych, wydajność pracy w samorządzie terytorialnym, klastry, potencjał rozwojowy obszarów problemowych, zarządzanie krajobrazem kulturowym na obszarach wiejskich, czynniki i przejawy suburbanizacji postindustrialnej, inwestycje na obszarach oddziaływania dużych miast, funkcja turystyczna obiektów podziemnych, transport zrównoważony w miastach i inne. Treści zawarte w artykułach stanowią osobiste poglądy Autorów na przedstawione w nich problemy. Każdy artykuł podlegał recenzowaniu przez dwóch recenzentów z wiodących ośrodków naukowych w kraju.

Wyrażamy przekonanie, że publikacja ta będzie stanowiła istotny wkład w rozwój gospodarki przestrzennej jako interdyscyplinarnej dziedziny wiedzy, będzie także inspiracją do dalszych badań i analiz porównawczych. Większość artykułów, oprócz wartości czysto naukowej, ma także walor aplikacyjny. Pozwala to z optymizmem spoglądać w przyszłość tej szybko rozwijającej się dziedziny naukowej, jaką jest gospodarka przestrzenna.

W imieniu Komitetu Redakcyjnego

Jacek Potocki, Jerzy Ładysz

Eleonora Gonda-Soroczyńska

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
e-mail: eleonora.gonda-soroczynska@up.wroc.pl

**KLASTER POLSKI RADON ELEMENTEM
INNOWACYJNEJ WSPÓLPRACY NA RZECZ
ROZWOJU TURYSTYKI UZDROWISKOWEJ
W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM**

**POLISH CLUSTER RADON AS THE ELEMENT
OF INNOVATIVE COOPERATION
FOR THE DEVELOPMENT OF SPA TOURISM
IN LOWER SILESIA REGION**

DOI: 10.15611/pn.2016.418.08

JEL Classification: O30

Streszczenie: W badaniach zwrócono uwagę na innowacyjny Klaster Polski Radon, stanowiący element współpracy na rzecz rozwoju turystyki uzdrowiskowej w woj. dolnośląskim. Klaster turystyczny, jako oryginalna koncepcja zintegrowanego zarządzania obszarem, stanowi przestrzenną koncentrację przedsiębiorstw, instytucji i organizacji powiązanych rozbudowaną siecią relacji opartych na wspólnej trajektorii rozwoju (np. technologicznej, wspólnych rynkach docelowych itd.), zarówno konkurujących, jak i kooperujących. Klastry w Polsce to również ważny element polityki regionalnej, ponadregionalnej, skuteczny instrument wspierania rozwoju obszaru, umożliwiający trwałe podniesienie konkurencyjności i innowacyjności lokalnej gospodarki. Wraz ze stopniową integracją uczestników klastra, w efekcie dobrej wzajemnej komunikacji, usprawnionej przez platformę informatyczną, istnieje szansa na osiągnięcie bliskości społecznej, która spowodować może podwyższenie kapitału relacyjnego uczestników klastra.

Słowa kluczowe: klaster, Klaster Polski Radon, turystyka uzdrowiskowa, współpraca, innowacyjność, zintegrowane zarządzanie obszarem.

Summary: The research focused on the innovative Polish Cluster Radon constituting the element of cooperation for the development of spa tourism in Lower Silesia region. A tourism cluster, representing an original concept of integrated management of the area, constitutes a spatial concentration of mutually connected enterprises, institutions and organizations by means of a developed network of relations based on a common trajectory of development (e.g. technological, common target markets, etc.), which are simultaneously competing and cooperating in some aspects of operation. In Poland clusters also remain an important component of regional and transregional policy, an effective tool for supporting the particular area

development, thus allowing for permanent improvement of competitiveness and innovativeness of local economy. Along with the gradual cluster participants' integration, as a result of good, mutual communication, facilitated by an information technology platform, there is a chance for achieving social proximity resulting in improved relations capital of the cluster participants.

Keywords: cluster, Polish Cluster Radon, spa tourism, cooperation, innovativeness, integrated management of an area.

1. Wstęp

Termin *tone cluster* (grono, wiązka dźwięków), powszechnie stosowany w latach 50. XX wieku w teorii muzyki współczesnej, wprowadzony został przez Henry'ego Dixona Cowella (1931 r.). Popularnie interpretowany jest jako skupisko, koncentracja, zgromadzenie w przestrzeni elementów będących efektem ścisłej współpracy bardzo różnych podmiotów (gromada-zbiór, czyli wielkość elementów posiadających wspólne cechy, pochodzących z jednego pnia). M.E. Porter z Harvard Business School w roku 1990 jako pierwszy opisał to zjawisko, nazywając je klastrem [Gonda-Soroczyńska 2011]. Najstarszym i najślynniejszym na świecie klastrem jest amerykańska Dolina Krzemowa – Silicon Valley (1912 r.). W klastrach bardzo czytelna jest skuteczność przepływu informacji i wiedzy między jego członkami [Szultka (red.) 2004].

Klaster to celowo utworzona grupa przedsiębiorstw. Powiązane są one funkcjonalnie, by osiągnąć wartość dodaną jako wynik synergii działań gospodarczych i organizatorskich. Ich założeniem jest projektowanie wspólnych wizji, misji, strategii marketingowych, koordynowanie polityk pozyskiwania kapitału, kształtowanie właściwych relacji z władzami lokalnymi, środowiskiem politycznym i społecznym [Grzybowski, Rużić 2004].

W Polsce badania nad klastrami nabrały właściwego tempa dopiero w 2002 roku (rozpoczęły się jeszcze w XX wieku). Według polskiej definicji klaster rozumiany jest jako przestrzenna koncentracja przedsiębiorstw, instytucji i organizacji wzajemnie powiązanych rozbudowaną siecią relacji o formalnym i nieformalnym charakterze, opartych na wspólnej trajektorii rozwoju, konkurujących i kooperujących w różnych zakresach. Klastry traktowane są w Polsce również jako ważny element polityki regionalnej, ponadregionalnej, skuteczny instrument wspierania rozwoju obszaru, umożliwiający trwałe podniesienie konkurencyjności i innowacyjności lokalnej gospodarki [Szultka (red.) 2004]. Funkcjonowanie nowoczesnej gospodarki turystycznej w Polsce wymaga zastosowania nowych rozwiązań organizacyjnych. Do takowych zaliczyć można klaster turystyczny, będący oryginalną koncepcją zintegrowanego zarządzania obszarem [Stasiak 2005b].

2. Ujęcie problemu i metoda badawcza

Opracowanie stanowi próbę rozpoznania i oceny innowacyjnego klastra uzdrowiskowego Klastr Polski Radon, funkcjonującego od 2014 roku. Stanowi on element współpracy na rzecz rozwoju turystyki uzdrowiskowej na Dolnym Śląsku i obejmuje różne podmioty. W klastrze uczestniczą gminy uzdrowiskowe dysponujące dużym potencjałem turystycznym, zwłaszcza uzdrowiskowym (rozwinęta infrastruktura uzdrowiskowa), a przede wszystkim dysponujące leczniczymi wodami mineralnymi zawierającymi radon. Walory przyrodnicze i krajobrazowe wskazanych gmin-uczestników klastra turystycznego, właściwie wyeksponowane, mogą upowszechnić pozytywny wizerunek uzdrowisk Dolnego Śląska, usprawnić wymianę doświadczeń, rozpropagować najlepsze praktyki współpracy klastrowej, a także promować ideę klasteringu. Partnerzy Klastra Polski Radon w 2015 roku zamierzają nawiązać współpracę ze Stowarzyszeniem Euroradon (powstałym w 1987 roku w Bad Hofgastein (Austria), podczas konferencji na temat radonoterapii), skupiającym tzw. uzdrowiska radonowe w Europie. Podjęto decyzję o rozpoczęciu pilotażowych badań medycznych w kontekście właściwości radonu w oparciu o bazę uzdrowiskową uzdrowiska Świeradów-Czerniawa.

W przeprowadzonych badaniach posłużono się metodą sondażu diagnostycznego, za pomocą której zgromadzono wiedzę o atrybutach ogólnie pojmowanego klasteringu, dynamice zjawisk społecznych, nasilaniu się i kierunkach rozwoju zjawiska, jakim jest nowy klastr dolnośląski.

3. Najważniejsze cechy charakteryzujące klastry

Klastr to skomplikowany system. Składa się z wielu podmiotów i różnorodnych powiązań, interakcji między nimi. Do najważniejszych cech charakteryzujących klastry należą: lokalna koncentracja firm; przynależność firm do tej samej lub kilku powiązanych ze sobą branż; współpraca z władzami lokalnymi; wytworzenie specyficznej tożsamości klastra; ukierunkowanie rozwoju; silne powiązania pomiędzy uczestnikami klastra; współpraca firm z ośrodkami badawczo-rozwojowymi i naukowymi; synergia efektów współpracy [Norin 2003]. Klastry, mimo że przestrzenie powiązane z jednostkami administracyjnymi, mają granice „otwarte”, tzn. że ich członkiem może być też podmiot „z zewnątrz”, zlokalizowany nawet w znacznej odległości (dotyczy to zwłaszcza zaplecza naukowego).

Przynależność firm do tej samej lub kilku powiązanych ze sobą branż – klastr skupia różnorodne podmioty bezpośrednio lub pośrednio związane z jego tematyką. Istotą koncentracji jest komplementarność, wzajemne uzupełnianie się [Porter 1998]. W klastrze funkcjonują nie tylko przedsiębiorstwa związane z głównym nurtem działalności (wytwarzaniem „firmowych” produktów), ale także wiele firm zaplecza, świadczących usługi dla biznesu (administracja, prawo, finanse, marketing, zarządzanie), bez których główni uczestnicy klastra nie mogliby sprawnie funkcjonować.

Współpraca z władzami lokalnymi jest równie istotna jak kooperacja z nauką. Ukierunkowanie rozwoju, rozwój klastra sprzyja wzrostowi specjalizacji funkcjonujących na danym terenie przedsiębiorstw i instytucji oraz wpływa na kształtowanie monokultury gospodarczej. Silne powiązania pomiędzy uczestnikami klastra mają bardzo zróżnicowany i wielokierunkowy charakter. Wszyscy uczestnicy klastra konkurują ze sobą, ale jednocześnie współpracują. Kooperacja dotyczy nie tylko oczywistego współdziałania w procesie produkcji i dystrybucji (dostawcy, poddostawcy, kontrahenci, hurtownicy etc.), ale także przyjaznych kontaktów między samymi konkurentami. Służą one m.in. wzajemnej pomocy, wymianie wiedzy, doświadczeń, wspólnemu rozwiązywaniu problemów, znoszeniu barier rozwoju, wspieraniu się, uczeniu etc. Są to spotkania zarówno o charakterze formalnym (np. w ramach branżowych stowarzyszeń), jak i nieformalnym (np. prywatne, indywidualne kontakty między przedsiębiorcami) – zawsze jednak opierają się na wzajemnym zaufaniu i dążeniu do realizacji wspólnego celu.

Współpraca firm z ośrodkami badawczo-rozwojowymi i naukowymi – ściśle powiązanie świata biznesu ze światem nauki – jest jedną z najważniejszych cech klastrów. Umożliwia bowiem dostęp do wyników badań naukowych i transfer innowacji.

Synergia efektów współpracy – dyfuzja wiedzy, współpraca z władzami lokalnymi oraz przyjazna rywalizacja przedsiębiorstw multiplikują efektywność działań wszystkich członków klastra: obniżają koszty produkcji, promocji, dystrybucji, sprzyjają wzrostowi konkurencyjności, zarówno poszczególnych firm, jak i całej branży, ułatwiają pozyskiwanie środków finansowych z budżetu lokalnego, państwa czy Unii Europejskiej.

Do prawidłowej interpretacji klastra niezbędne jest zrozumienie uwarunkowań historycznych, związanych z terytorialną współpracą podmiotów prowadzących podobną działalność branżową [Stasiak, Włodarczyk 2003].

4. Klastry o podobnym charakterze w Polsce

W ostatnich latach w Polsce pojawiły się nowe klastry o podobnym charakterze, tj. działające w kontekście rozwoju turystyki uzdrowiskowej. Wymienić można:

- Klaster Turystyczny Zdrowie i Turystyka „Uzdrowiska – Perły Polski Wschodniej”, funkcjonujący od 2009 roku, stanowi element współpracy na rzecz rozwoju turystyki uzdrowiskowej w Polsce Wschodniej. Obejmuje podmioty z dwu województw, tj. z województwa świętokrzyskiego i województwa podkarpackiego. W klastrze uczestniczą 4 gminy podkarpackie (Iwonicz-Zdrój, Rymanów, Horyniec-Zdrój, Solina) i 2 gminy świętokrzyskie (Busko-Zdrój i Solec-Zdrój). Wszystkie wymienione gminy dysponują dużym potencjałem turystycznym, zwłaszcza uzdrowiskowym (rozwinęta infrastruktura uzdrowiskowa). Walory przyrodnicze i krajobrazowe wskazanych gmin, będących uczestnikami klastra turystycznego, właściwie wyeksponowane, mają upowszechnić pozytywny wizerunek uzdrowisk Polski Wschodniej, usprawnić wymianę doświadczeń, upo-

- wszechnić najlepsze praktyki współpracy klastrowej, a także promować idee klasteringu.
- Klaster Turystyki Zdrowotnej to wspólna oferta kompleksowych usług sanatoryjnych i zdrowotnych, którą zamierza się promować m.in. wśród turystów Europy Zachodniej oraz krajów Zatoki Perskiej. W ramach tego klastra współpracę zawiązało 8 podmiotów: Port Lotniczy Bydgoszcz, Przedsiębiorstwo Uzdrawisko Ciechocinek, Lecznica Citomed, Centrum Medyczne Gizińscy, Thorn, Fundacja Rozwoju Energetyki Odnawialnej i Ochrony Zdrowia, Szkoła Języka Angielskiego w Toruniu oraz „Solanki” Uzdrawisko Inowrocław. Przedsiębiorstwa zrzeszone w klastrach mogą liczyć na wsparcie z funduszy unijnych.
  - Świętokrzysko-Podkarpacki Klaster Energetyczny – kontynuacja funkcjonuje od kwietnia 2013 roku. W gminie Końskie odkryto zasoby wód geotermalnych (termalne wody siarczkowe), odpowiednie nie tylko dla pozyskiwania energii, ale także do celów uzdrowiskowych i rekreacyjnych, z możliwością zastosowania w wodolecznictwie.
  - Klaster Dolina Lotnicza w Rzeszowie skupia ponad 100 przedsiębiorstw wytwarzających samoloty, śmigłowce, produkujących silniki, komponenty i zespoły zawierające najnowsze technologie i materiały, w tym monokryształy i kompozyty (wyroby montowane w boeingach, airbusach, bombardierach, embraerach, mitsubishi, myśliwcach F-35). Małopolska docelowo ma specjalizować się w przemysłach kreatywnych i czasu wolnego. Do przemysłów czasu wolnego zalicza się turystykę, odpoczynek, rozrywkę, rekreację i spędzanie czasu wolnego.
  - Klaster Turystyki Medycznej i Uzdrawiskowej utworzony w 2013 roku przez Kujawsko-Pomorską Organizację Pracodawców „Lewiatan”. W jego skład wchodzi podmioty medyczne i okołomedyczne, uzdrowiska, sanatoria, SPA, instytucje samorządu terytorialnego, podmioty naukowo-badawcze.

5. Klaster Polski Radon na interaktywnej mapie klastrów w Polsce

Klaster Polski Radon jest przedsięwzięciem bardzo młodym. Powstał w listopadzie 2014 roku. Pierwotnie w jego skład wchodziły: Uzdrawisko Świeradów-Czerniawa – Grupa PGU, Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu – Wydział Nauk o Zdrowiu, Katedra Fizjoterapii, Zakład Lecznictwa Uzdrawiskowego, Historii i Medycyny Fizycznej i Balneologii, Stowarzyszenie Forum Aktywności Lokalnej, Sudecki Inkubator Przedsiębiorczości. W końcu marca 2015 roku przystąpiło do niego Uzdrawisko Łądek-Długopole. Klaster wpisany jest już na interaktywną mapę klastrów w Polsce. Opracowany został plan działań na 2015 rok przez członków Klastra Polski Radon (Uzdrawisko Świeradów-Czerniawa Sp. z o.o. działające w ramach Polskiej Grupy Uzdrawisk, Sudecki Inkubator Przedsiębiorczości działający w ramach struktur organizacyjnych Stowarzyszenia Forum Aktywności Lokalnej oraz Uniwer-

sytet Medyczny we Wrocławiu). Przyjęto kilka strategicznych ustaleń. Rozpoczęto prace dotyczące opracowania koncepcji stworzenia i uruchomienia centrum badawczo-rozwojowego pod nazwą Centrum Leczenia Radonem w Świeradowie-Zdroju. Zaproponowano rozpoczęcie współpracy ze Stowarzyszeniem Euroradon, skupiającym tzw. uzdrowiska radonowe w Europie. Podjęto decyzję w sprawie opracowania zakresu pilotażowych badań medycznych, uwzględniających właściwości radonu, w oparciu o bazę uzdrowiskową uzdrowiska radonowego Świeradów-Czerniawa. Ustalono wypracowanie katalogu badań nad radonem, nad którym skupią się naukowcy zaangażowani w działania Klastra Polski Radon, ze szczególnym naciskiem na badania B+R w przedsiębiorstwach. Klaster Polski Radon ma priorytetowo traktować badania nad radonem. Wyniki tych badań zostaną wykorzystane w przyszłości przez przedsiębiorstwa – członów klastra.

W działalności tego klastra uwzględniona zostanie także konkurencyjność i innowacyjność dolnośląskich uzdrowisk w kontekście rynku globalnego. Mowa tu także o nowych inwestycjach, zmniejszaniu bezrobocia na obszarach uzdrowiskowych posiadających szeroko rozumiany potencjał turystyczny, w tym również zapewnieniu absolwentom szkół wyższych atrakcyjnych miejsc pracy. Warto podkreślić, iż już w 2011 roku powstała Polska Grupa Uzdrowisk, w której skład wchodzi uzdrowiska dolnośląskie: Kudowa-Zdrój, Polanica-Zdrój, Duszniki-Zdrój, Cieplice Śląskie-Zdrój, Świeradów-Zdrój, Czerniawa-Zdrój oraz uzdrowisko Połczyn-Zdrój. Utworzenie Klastra Polski Radon stanowić ma początek wszechstronnej współpracy radonowych uzdrowisk polskich.

6. Klaster turystyczny uzdrowisk Dolnego Śląska jako oryginalna koncepcja zintegrowanego zarządzania obszarem

Innowacyjny klaster turystyczny o charakterze usługowym – Klaster Polski Radon stanowi oryginalną koncepcję zintegrowanego zarządzania obszarem. Służyć ma przede wszystkim rozwojowi usług lecznictwa i turystyki uzdrowiskowej. Wiąże się ściśle z ekoturystyką, turystyką aktywną i kulturową. W ramach klastra chodzi o wykreowanie kompleksowych i innowacyjnych produktów turystycznych, o wypromowanie wspólnych produktów i samego klastra.

Głównym celem klastra jest podejmowanie wspólnych działań w procesach gospodarczych, wykorzystując innowacje pomiędzy współpracującymi podmiotami. Chodzi o stworzenie sieci współpracy pozwalającej na osiągnięcie efektu synergii w rezultacie połączenia i wykorzystania potencjału osób, przedsiębiorstw, uczelni wyższych, jednostek naukowo-badawczych, instytucji otoczenia biznesu oraz władz samorządowych i państwowych do transferu i dyfuzji wiedzy. Zadaniem klastra jest utworzenie platformy współpracy jego uczestników w celu realizacji wspólnych projektów finansowanych ze środków własnych, środków i funduszy europejskich oraz innych funduszy krajowych i zagranicznych, przeznaczonych w szczególności na: badania naukowe, wspólne projekty inwestycyjne, działania związane z rozwojem nowoczesnych technologii, a także promocję marki klastra, jego produktów i usług.

Głównymi uczestnikami tego klastra są uzdrowiska wskazane w niniejszym artykule, a posiadające dobrze rozwiniętą infrastrukturę uzdrowiskową. W Świeradowie-Zdroju funkcjonują 3 szpitale uzdrowiskowe, sanatoria (ogółem około 1080 miejsc). NZOZ „Uzdrowisko Świeradów-Czerniawa” SA posiada: Szpital Uzdrowiskowy „Dom Zdrojowy”; Szpital Uzdrowiskowy „Wacław”; Szpital Uzdrowiskowy „Chorzowianka”; Sanatorium Uzdrowiskowe „Goplana”; Sanatorium Uzdrowiskowe „Mirotka”; Sanatorium „Słoneczko”; Szpital Uzdrowiskowy dla Dzieci; Sanatorium Matki i Dziecka Specjalistycznego Zespołu Opieki Zdrowotnej nad Matką i Dzieckiem w Świeradowie-Zdroju; Centrum Reumatologii i Rehabilitacji „Goplana”; Dom Zdrojowy; drewnianą krytą halę spacerową o długości 80 m; piękny, duży, zrewitalizowany Park Zdrojowy. W Czerniawie-Zdroju znajdują się sanatoria dysponujące około 300 miejscami noclegowymi. „Uzdrowisko Świeradów-Czerniawa” Sp. z o.o. dysponuje w tym niegdyś samodzielnym ośrodku uzdrowiskowym takimi obiektami, jak: Sanatorium „Krystyna”; Sanatorium „Zameczek”; Uzdrowiskowy Szpital Dziecięcy „Wisła”; Szkoła Uzdrowiskowa „Junak”; Centrum Rehabilitacji „Czerniawa-Zdrój”; Sanatorium „Willa Gracja” oraz pensjonatami (najczęściej ze SPA & Wellness). W Łądku-Zdroju funkcjonuje 8 szpitali uzdrowiskowych (1250 miejsc), ośrodki leczniczo-wczasowe. Uzdrowisko Łądek-Długopole SA posiada: Sanatorium Uzdrowiskowe „Wojciech” – budynek wzniesiony w latach 1678-1679, kilkakrotnie przebudowywany, oparty na planie koła z czterema ramionami – portykami zwieńczonymi kopułą nad okrągłym basenem kąpielowym, pod którym znajduje się źródło „Wojciech” z barokową pijalnią wód mineralnych; Szpital Uzdrowiskowy „Józef”; Szpital Uzdrowiskowy „Jubilat”; Szpital Uzdrowiskowy „Jan”; Szpital Rehabilitacyjny „Stanisław”; Zakład Przyrodolecznicy „Adam” (1782 r.), kilkakrotnie przebudowywany, z salą balową zamienioną na teatr zdrojowy, obecnie klub kuracjusza i kawiarnia; Zakład Przyrodolecznicy „Jerzy” (obecny budynek z XIX w., stojący w miejscu obiektu z przełomu XV i XVI w.), pierwotnie „Stary Jerzy” – Zakład Przyrodolecznicy zbudowany w 1498 r., przebudowywany kilkakrotnie, najstarszy budynek kąpielowy ze źródłem i basenem; 23 Wojskowy Szpital Uzdrowiskowo-Rehabilitacyjny SP ZOZ, 4 parki zdrojowe: Park Zdrojowy im. Jana Pawła II, Park Zdrojowy im. Stanisława Moniuszki, Park Uzdrowiskowy 1000-lecia, Park Słowackiego.

Efekt synergiczny w konkurencyjnej współpracy podmiotów w ramach klastra turystycznego ma ułatwić jego uczestnikom dostęp do zasobów (usług, materiałów, technologii), do wzajemnego uzupełniania się w realizacji określonych funkcji, do wzrostu konkurencyjności i prestiżu podmiotów klastrowych. Klaster dąży do upowszechnienia pozytywnego wizerunku uzdrowisk Dolnego Śląska. Dbą o to, by dokonywana była wymiana doświadczeń, by upowszechniano najlepsze praktyki współpracy klastrowej. Uzdrowiskowa inicjatywa klastrowa ma stanowić jedną z pierwszych inicjatyw tego typu o zasięgu ponadregionalnym [Stasiak 2005]. Wszelkie działania w trakcie realizacji projektu powinny pozwolić na wypracowanie zbioru modelowych, konkurencyjnych rozwiązań. Autorom klastra zależy przede

wszystkim na tym, aby uzdrowiska stały się ośrodkami rozwoju gospodarczego, nie tylko lokalnego, lecz również regionalnego i ponadregionalnego [Zuzańska-Żyśko 2006, 2007; Sitek i in. 2013].

Twórcy klastra pragną, aby uczestniczyli w nim przedsiębiorcy świadczący nie tylko usługi uzdrowiskowe, lecz także szeroko rozumiane usługi turystyczne w zakresie różnorodnych kategorii turystyki oraz przedstawiciele nauki, samorządy lokalne i organizacje pozarządowe działające na rzecz rozwoju turystyki i rozwoju regionalnego. W procesie stopniowej integracji uczestników klastra, w rezultacie dobrej wzajemnej komunikacji ułatwionej dzięki informatycznej platformie komunikacyjnej, osiągnięta powinna zostać bliskość społeczna. W wyniku ukształtowania innowacyjnych, zintegrowanych produktów turystycznych i ich wypromowaniu na rynku krajowym i zagranicznym istnieje duże prawdopodobieństwo pojawienia się nowego popytu i nowych źródeł dochodów dla mieszkańców miejscowości uzdrowiskowych Dolnego Śląska, które spowodują ożywienie gospodarcze, wykorzystując przede wszystkim wewnętrzne, endogeniczne źródła jego rozwoju.

7. Strategia promowania podmiotów z branży uzdrowiskowej i turystycznej

Innowacyjny Klaster Polski Radon ma pomóc rozwijać turystykę w uzdrowiskach, bacząc przede wszystkim na ich wielofunkcyjność. Chce wypromować polskie uzdrowiska w skali globalnej. Docelowo zapewne zadziała biuro klastra, które będzie zachęcać do współpracy nowe podmioty, nie tylko z branży turystycznej i uzdrowiskowej. Organizatorzy klastra podkreślają znaczne zainteresowanie nowym przedsięwzięciem. Gminy, uzdrowiska oraz uczelnie wyższe bardzo chętnie nawiązują współpracę i przystępują do porozumienia.

Zarządzający uzdrowiskami mają zdobyć profesjonalną wiedzę, w jaki sposób rozwijać swoją działalność, jak pozyskiwać nowych klientów, pacjentów, kuracjuszy, jak współpracować z innymi podmiotami. Zainteresowanie dołączeniem do projektu jest coraz większe. W 2011 roku powołano Centrum Badań i Analiz Społeczno-Gospodarczych Klasteringu, którego celem jest wspieranie działalności klastra. Jednym z najważniejszych jego produktów jest nowoczesna platforma komunikacyjna, stanowiąca przepis na sukces promocyjny walorów turystycznych, z pomocą której mają się komunikować wszyscy członkowie. Dzięki tej platformie komunikacyjnej, zamieszczonej na stronie internetowej, możliwa jest m.in. rezerwacja miejsc w sanatorium, kontakt pomiędzy uczestnikami klastra, łączność z przyszłymi klientami poprzez wirtualne biuro turystyczne. Wszyscy członkowie klastra, w tym m.in. sanatoria i współpracujące z nimi lokale gastronomiczne, mogą mieć własne serwisy stanowiące integralną część platformy. Każdy serwis będzie mógł zawierać np.: sklep internetowy, galerię zdjęć, system ankiet oceniających dany podmiot. Platforma informatyczna stanowić ma narzędzie komunikacji pomiędzy członkami

klastra i podmiotami zewnętrznymi. Te wszystkie działania mają na celu stworzenie oferty turystycznej odpowiadającej potrzebom coraz bardziej wymagającego turysty oraz skuteczniejszej promocji, służącej nie tylko zwiększeniu liczby przyjeżdżających turystów, ale i poprawie życia mieszkańców.

8. Zakończenie

Uzdrowskowa inicjatywa klastrowa stanowi jedną z pierwszych inicjatyw tego typu w województwie dolnośląskim o zasięgu ponadregionalnym. Wszelkie działania w trakcie realizacji projektu winny prowadzić do wypracowania zbioru modelowych, konkurencyjnych rozwiązań, które możliwe byłyby do zastosowania w innych gminach uzdrowskich. W działaniach klastrowych chodzi głównie o to, by uzdrowska stały się ośrodkami rozwoju gospodarczego, nie tylko lokalnego, lecz również regionalnego i ponadregionalnego. Uczestnikom klastra zależy także na ożywieniu gospodarczym, przy wykorzystaniu przede wszystkim wewnętrznych, endogenicznych źródeł rozwoju. Kształtując innowacyjne, zintegrowane produkty turystyczne, promując je na rynku krajowym i zagranicznym, spowodować można nowy popyt i nowe źródła dochodów dla mieszkańców miejscowości uzdrowskich. Wraz ze stopniową integracją uczestników klastra, w efekcie dobrej wzajemnej komunikacji, usprawnionej poprzez informatyczną platformę, istnieje szansa na osiągnięcie bliskości społecznej, która spowodować może podwyższenie kapitału relacyjnego uczestników klastra.

Literatura

- Gonda-Soroczyńska E., 2011, *Innowacyjny klaster Zdrowie i Turystyka elementem współpracy na rzecz rozwoju turystyki uzdrowskiej w województwie świętokrzyskim*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 157, s. 437-446.
- Gonda-Soroczyńska E., 2013, *Uwarunkowania środowiska przyrodniczego w przestrzeni uzdrowska na przykładzie Czerniawy-Zdroju, Przestrzeń a rozwój*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 241, s. 252-261.
- Gonda-Soroczyńska E., 2014, *Wielofunkcyjność czy jednofunkcyjność? Uzdrowska w obliczu przemian przestrzennych?*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 320, s. 68-75.
- Gonda-Soroczyńska E., Oleszek J., 2013, *Kubaturowa infrastruktura uzdrowska potencjałem turystycznym Świeradowa-Zdroju*, Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich, z. 3/IV, s. 243-262.
- Gonda-Soroczyńska E., Oleszek J., 2013, *Współczesna architektura budynku w kontekście stylu rodzimego w uzdrowsku Lądek-Zdrój*, Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich, z. 3/IV, s. 147-163.
- Grzybowski M., Ruziński D., 2004, *Aktywizacja regionów o wysokim bezrobociu strukturalnym po akcesji Polski do Unii Europejskiej poprzez kreowanie klastrów przemysłowo-usługowych*, [w:] *Unia Europejska. Kto zyskał, a kto traci?*, Międzynarodowa Konferencja Naukowa, 16 grudnia 2004 r., Olsztyńska Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania im. Prof. Tadeusza Kotarbińskiego, Olsztyn.
- Norin S., 2003, *Tourism Clustering & Innovation. Paths to Economic Growth & Development*, ETOUR, Stockholm 2003.

- Porter M.E., 1998, *Clusters and the New Economics of Competition*, Harvard Business Review, vol. 76, issue 6, Nov/Dec.
- Sitek S., Runge J., Kłosowski F., Runge A., Petryszyn J., Pytel S., Spórna T., Kurpanik M., Zuzńska-Żyśko E., 2013, *Spoleczno-gospodarcze i przestrzenne kierunki zmian regionalnego oraz lokalnych rynków pracy województwa śląskiego*, Uniwersytet Śląski, Sosnowiec.
- Stasiak A., 2005a, *Obszar jako produkt turystyczny*, [w:] Pieńkos K. (red.), *Konkurencyjność polskiego produktu turystycznego na rynku krajowym i zagranicznym*, WSE, Warszawa.
- Stasiak A., 2005b, *Strategie rozwoju produktu turystycznego obszaru*, [w:] Panasiuk A. (red.), *Polityka turystyczna*, Wyd. Fundacji na rzecz US, Szczecin – Kopenhaga.
- Stasiak A., Włodarczyk B., 2003, *Produkt turystyczny – miejsce*, Turyzm, z. 1.
- Szultka S. (red.), 2004, *Klastry. Innowacyjne wyzwanie dla Polski*, IBnGR, Gdańsk.
- Zuzńska-Żyśko E., 2006, *Małe miasta w okresie transformacji. Studium w regionie śląskim*, Wydawnictwo Śląsk, Katowice.
- Zuzńska-Żyśko E., 2007, *Małe miasta w strefie oddziaływania ośrodków regionalnych*, Biuletyn KPZKPAN, z. 232, s. 62-78.